

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง(quasi-experimental research) เพื่อศึกษาผล การสัมผัสจากการดาต้อการเจริญเติบโตของทารกคลอดก่อนกำหนด และความผูกพันระหว่าง มารดา-ทารก โดยทำการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างมารดา และทารกคลอดก่อนกำหนดกลุ่ม ทดลองที่ 1 ซึ่งได้รับการสัมผัสจากการดาอย่างมีรูปแบบ กับมารดาและทารกคลอดก่อนกำหนด กลุ่มทดลองที่ 2 ซึ่งได้รับการสัมผัสจากการดาอย่างไม่มีรูปแบบ และมารดาและทารกคลอดก่อน กำหนดกลุ่มควบคุม ซึ่งได้รับการดูแลจากมารดาตามปกติ

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นครั้งนี้คือ มารดาและทารกคลอดก่อนกำหนดซึ่งมี น้ำหนักตัวแรกเกิดเหมาะสมกับอายุครรภ์ที่รักษาตัวในหน่วยบริบาลทารกแรกเกิด โรงพยาบาล สมเด็จพระบรมราชเทวี ณ ศรีราชา ระหว่างเดือนพฤษภาคม 2544 ถึงมกราคม 2545 โดยเลือก กลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เมื่อได้ทารกตามคุณสมบัติที่กำหนด ผู้วิจัยจะจับฉลาก เพื่อเลือกว่า ทารกเข้ามาเป็นกลุ่มทดลองที่ 1 กลุ่มทดลองที่ 2 หรือกลุ่มควบคุมที่2 ในการศึกษาครั้งนี้ใช้กลุ่ม ตัวอย่างจำนวน 30 ราย แบ่งเป็นกลุ่มทดลองที่ 1 จำนวน 10 ราย กลุ่มทดลองที่ 2 จำนวน 10 ราย และกลุ่มควบคุม จำนวน 10 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองประกอบด้วย แผนการสอนมารดาเรื่อง การสัมผัสทารก นานาฬิกา เครื่องชั่งน้ำหนักตัวสำหรับทารก รุ่น Seca Model 727 Operating Instructions สายวัด ความยาวระบบเมตริกบอกค่าเป็นเซนติเมตร ใช้วัดความยาวลำตัวและเส้นรอบศีรษะ เครื่องมือที่ ใช้ในการรวบรวมข้อมูลประกอบด้วยแบบบันทึกข้อมูลส่วนตัวของมารดา และทารกและแบบวัด ความรู้สึกผูกพันระหว่างมารดาและทารก

การเก็บรวบรวมข้อมูล เมื่อเริ่มการทดลอง ชั่งน้ำหนักตัว วัดความยาวลำตัว และ เส้นรอบศีรษะของทารกกลุ่มตัวอย่างก่อนเริ่มทำการศึกษาและบันทึกไว้ ขอความร่วมมือจาก มารดา และให้มารดาทำแบบวัดความรู้สึกผูกพันระหว่างมารดาและทารก จากนั้นให้มารดา สัมผัสทารกโดยในทารกกลุ่มทดลองที่ 1 ผู้วิจัยจะอธิบายประโยชน์ของการสัมผัส แบบแผนการ สัมผัส และให้ดูการสาธิตประกอบกับภาพ และให้มารดาทดลองปฏิบัติเป็นรายบุคคล เมื่อทำการ ศึกษาทารกกลุ่มทดลองที่ 1 จะได้รับการสัมผัสจากการดาตามแบบแผนการสัมผัส วันละ1ครั้ง ครั้งละ15นาทีก่อนเวลาหนึ่งชั่วโมงก่อนทารกหลับทุกวันติดต่อกันเป็นเวลา 7 วัน ทารก

กลุ่มทดลองที่ 2 จะได้รับการสัมผัสจากมารดาโดยผู้วิจัยจะห่อตัวทารกให้มารดาได้โอบอุ้ม สัมผัส โดยการสัมผัสนี้จะไม่มีรูปแบบ ใช้เวลาในการสัมผัสครั้งละ 15 นาที ในเวลาหนึ่งชั่วโมงก่อนทารก รับประทานนมติดต่อกันเป็นเวลา 7 วัน ส่วนในทารกกลุ่มควบคุม ทารกจะได้รับการดูแลตามปกติ ของหน่วยบริบาลทารก ผู้วิจัยวัดการเจริญเติบโตโดยชั่งน้ำหนักตัวทารกกลุ่มตัวอย่างทุกวัน วัด ความยาวลำตัวและเส้นรอบศีรษะของทารกกลุ่มตัวอย่างในวันที่ 7 ของการวิจัยเพื่อประเมินผล ในวันสุดท้ายผู้วิจัยให้มารดาตอบแบบวัดความรู้สึกผูกพัน

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. คุณลักษณะทั่วไปของทารก เมื่อแรกเกิดทารกในกลุ่มทดลองที่ 1 กลุ่มทดลองที่ 2 และกลุ่มควบคุม มีคุณลักษณะใกล้เคียงกัน กล่าวคือ ทั้ง 3 กลุ่ม มีเพศใกล้เคียงกัน อายุครรภ์อยู่ ระหว่าง 32 – 35 สัปดาห์ น้ำหนักตัวอยู่ระหว่าง 1,410 – 1,790 กรัมมีความยาวลำตัว และ เส้นรอบศีรษะเฉลี่ย ใกล้เคียงกัน และเมื่อเริ่มศึกษาทารกกลุ่มทดลองที่ 1 กับ กลุ่มทดลองที่ 2 และ กลุ่มควบคุม มีน้ำหนักตัว ความยาวลำตัว และเส้นรอบศีรษะ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ.05 ดังนั้นทารกในกลุ่มทดลองที่ 1 กับ กลุ่มทดลองที่ 2 และกลุ่มควบคุม เมื่อเริ่ม ศึกษา มีคุณลักษณะที่กำหนดเหมือนกัน

2. คุณลักษณะทั่วไปของมารดามารดากลุ่มทดลองที่ 1 กลุ่มควบคุม และกลุ่มทดลอง ที่ 2 มีข้อมูลส่วนบุคคลใกล้เคียงกัน กล่าวคือ ในเรื่องของอายุพบว่ามีความใกล้เคียงกันคือ อยู่ ระหว่าง 19 – 37 ปี ในเรื่องระดับการศึกษาพบว่า ทั้ง 3 กลุ่มมีการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษา มากที่สุด ส่วนในเรื่องของรายได้ของครอบครัวต่อเดือน พบว่า ทั้ง 3 กลุ่มมีรายได้แตกต่างกัน โดย กลุ่มทดลองที่ 1 มีรายได้สูงที่สุดคือ 8,650 บาท เกี่ยวกับประเภทของครอบครัว พบว่า กลุ่มทดลอง ที่ 1 และกลุ่มทดลองที่ 2 มารดาอาศัยอยู่ในครอบครัวเดี่ยวมากกว่าครอบครัวขยาย ส่วนการได้รับความช่วยเหลือสนับสนุนจากบุคคลในครอบครัวพบว่า กลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 ได้รับความช่วยเหลือ สนับสนุนจากบุคคลในครอบครัวในระดับดีทุกคน

3. ทารกคลอดก่อนกำหนดในกลุ่มทดลองที่ 1 ซึ่งได้รับการสัมผัสจากมารดาอย่างมี รูปแบบ มีค่าเฉลี่ยน้ำหนักตัว มากกว่าทารกคลอดก่อนกำหนดในกลุ่มทดลองที่ 2 ซึ่งได้รับการ สัมผัสจากมารดาอย่างไม่มีรูปแบบ และทารกคลอดก่อนกำหนดในกลุ่มควบคุมที่ได้รับการ ดูแลตามปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

4. ทารกคลอดก่อนกำหนดในกลุ่มทดลองที่ 1 ซึ่งได้รับการสัมผัสจากมารดาอย่างมี รูปแบบ มีค่าเฉลี่ยความยาวลำตัว มากกว่าทารกคลอดก่อนกำหนดในกลุ่มทดลองที่ 2 ซึ่งได้รับ การสัมผัสจากมารดาอย่างไม่มีรูปแบบ และทารกคลอดก่อนกำหนดในกลุ่มควบคุมที่ได้รับการ ดูแลตามปกติ อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

5. ทารกคลอดก่อนกำหนดในกลุ่มทดลองที่ 1 ซึ่งได้รับการสัมผัสจากมารดาอย่างมีรูปแบบ มีค่าเฉลี่ยเส้นรอบศีรษะ มากกว่าทารกคลอดก่อนกำหนดในกลุ่มทดลองที่ 2 ซึ่งได้รับการสัมผัสจากมารดาอย่างไม่มีรูปแบบ และทารกคลอดก่อนกำหนดในกลุ่มควบคุมที่ได้รับการดูแลตามปกติ อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

6. มารดาของทารกคลอดก่อนกำหนดในกลุ่มทดลองที่ 1 ซึ่งได้รับการสัมผัสจากมารดาอย่างมีรูปแบบ มีค่าเฉลี่ยความผูกพันระหว่างมารดา-ทารก มากกว่า มารดาของทารกคลอดก่อนกำหนดในกลุ่มทดลองที่ 2 ซึ่งได้รับการสัมผัสจากมารดาอย่างไม่มีรูปแบบ และทารกคลอดก่อนกำหนดในกลุ่มควบคุมที่ได้รับการดูแลตามปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การอภิปรายผล

ผู้วิจัยได้อภิปรายผลการวิจัยตามสมมติฐานตามลำดับดังต่อไปนี้

1. ผลการศึกษาพบว่า ทารกคลอดก่อนกำหนดในกลุ่มทดลองที่ 1 ซึ่งได้รับการสัมผัสจากมารดาอย่างมีรูปแบบจะมีค่าเฉลี่ยน้ำหนักตัวมากกว่าทารกคลอดก่อนกำหนดในกลุ่มทดลองที่ 2 ซึ่งได้รับการสัมผัสจากมารดาอย่างไม่มีรูปแบบและทารกคลอดก่อนกำหนดในกลุ่มควบคุมซึ่งได้รับการดูแลจากมารดาตามปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ 1

ทั้งนี้เนื่องจากการกระตุ้นโดยการสัมผัสจากมารดามีผลต่อการเพิ่มของน้ำหนักตัวในทารก เนื่องจากการสัมผัสเป็นการสื่อสารที่สำคัญของทารก ผิวหนังเป็นอวัยวะที่รับรู้ความรู้สึกได้ดีและเร็วที่สุด และความรู้สึกสัมผัสของทารกพัฒนาตั้งแต่ภายในครรภ์ โดยที่ขณะอยู่ในครรภ์ทารกได้รับการสัมผัสจากการไหลเวียนของน้ำคร่ำ จากแรงดันของหัวใจมารดา และผนังมดลูกจากการหดขยายตัว (Merenstein & Gardner, 1998) เป็นสัมผัสที่ทารกคุ้นเคย และรู้สึกผูกพัน ก่อให้เกิดความอบอุ่น ผ่อนคลาย และปลอดภัย ในระยะหลังคลอด ผิวหนังยังเป็นสิ่งรับรู้ขั้นแรกของการรับรู้ความรู้สึกทั้งหลาย ทารกแรกเกิดจึงมีปฏิกิริยาที่ไวต่อการสัมผัส การอุ้มชูจับต้อง(Montagu,1971) หากทารกต้องถูกแยกจากสิ่งที่คุ้นเคย โดยเฉพาะทารกคลอดก่อนกำหนดที่มีน้ำหนักตัวน้อยกว่า 1,800 กรัม ต้องถูกแยกจากมารดาเพื่อมารับการดูแลในตู้อบ (incubator) ทำให้ทารกขาดการกระตุ้นสัมผัสอย่างต่อเนื่องจากมารดา ดังนั้นการเปิดโอกาสให้มารดาซึ่งเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญใน การกระตุ้นประสาทรับรู้สัมผัสของทารก (มณี เผือกวิไล, 2534) มีความใกล้ชิดและความคุ้นเคย ได้มาสัมผัสทารกคลอดก่อนกำหนดที่รับการดูแลในตู้อบ จึงเป็นการส่งเสริมให้ทารกได้รับความรัก ความอบอุ่นโดยผ่านการโอบกอด สัมผัส การนวดตัวทารก หรือการกระตุ้นทารกโดยการนวดสัมผัส จะเป็นการช่วยกระตุ้นปลายประสาทที่ผิวหนัง ส่งผลไปยังระบบประสาทส่วนกลางเข้าไปสู่ต่อมไฮโปทาลามัส (hypothalamus gland) และต่อมพิทูอิทารี (pituitary gland) ส่วนหน้า

ทำให้มีการหลั่งฮอร์โมนการเจริญเติบโต(growth hormone) ไทรอยด์ฮอร์โมน และอินซูลิน (insulin) ซึ่งช่วยในการย่อยและเผาผลาญอาหาร เช่น ไขมัน และคาร์โบไฮเดรต มีการสังเคราะห์โปรตีนเพิ่มขึ้น และช่วยให้ระบบไหลเวียนโลหิตดีขึ้น(วาริชา เจนจินดามัย, 2542) ทำให้ทารกมีน้ำหนักตัวเพิ่มขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของไซฟรา และคณะ (Cifra et al, 1997) เรื่อง ผลของการนวดสัมผัสในทารกคลอดก่อนกำหนด ซึ่งทำการทดลองในทารกคลอดก่อนกำหนดที่มีอายุครรภ์น้อยกว่า 36 สัปดาห์ น้ำหนักตัวน้อยกว่า 1,500 กรัม จำนวน 40 ราย โดยกลุ่มทดลองจะได้รับการกระตุ้นสัมผัสและการเคลื่อนไหวครั้งละ 15 นาที วันละ 3 ครั้ง เป็นเวลา 10 วัน ผลการศึกษาพบว่า ทารกกกลุ่มทดลองมีการเพิ่มขึ้นของน้ำหนักตัวในแต่ละวันมากกว่าทารกกลุ่มควบคุม และถอนนมศรี เอี่ยมศิลา และคณะ (2540) ซึ่งศึกษา ผลของการกระตุ้นด้วยการสัมผัสต่อการเจริญเติบโตของทารกคลอดก่อนกำหนด โดยกลุ่มทดลองได้รับการกระตุ้นสัมผัสวันละ 1 ครั้ง ครั้งละ 15 นาที ก่อนให้นมติดต่อกันนาน 2 สัปดาห์ พบว่าค่าเฉลี่ยน้ำหนักตัว และความยาวเส้นรอบศีรษะของทารกกลุ่มทดลองมากกว่ากลุ่มควบคุม ดังนั้นเมื่อทารกกลุ่มทดลองที่ 1 ได้รับการนวดสัมผัสจากมารดาอย่างสม่ำเสมอ จึงเป็นการกระตุ้นการเจริญเติบโตของทารก เมื่อเปรียบเทียบกับมารดาในกลุ่มทดลองที่ 2 มารดามาสัมผัสทารกอย่างไม่เป็นรูปแบบ มารดาส่วนใหญ่จะสัมผัสทารกผ่านทาง การอุ้มกอด และสัมผัสใบหน้า ส่วนทารกในกลุ่มควบคุม มารดาบางรายไม่สามารถมาเยี่ยมทารกได้อย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้รูปแบบสัมผัสทารกของมารดาเป็นเพียงการลูบแขนขาลำตัวหรือหลัง บางรายในช่วงวันแรกยังไม่กล้าอุ้มสัมผัสทารกจึงทำให้ทารกขาดการกระตุ้นการสัมผัส จึงมีผลให้ค่าเฉลี่ยน้ำหนักตัวทารกในกลุ่มทดลองมากกว่าในทารกกลุ่มควบคุมที่ 1 และ 2 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ.05 (ดังแสดงในตาราง 5 และ 6)

2. ผลการศึกษาพบว่า ทารกคลอดก่อนกำหนดในกลุ่มทดลองที่ 1 ซึ่งได้รับการสัมผัสจากมารดาอย่างมีรูปแบบจะมีค่าเฉลี่ยความยาวลำตัวมากกว่าทารกคลอดก่อนกำหนดในกลุ่มทดลองที่ 2 ซึ่งได้รับการสัมผัสจากมารดาอย่างไม่เป็นรูปแบบและทารกคลอดก่อนกำหนดในกลุ่มควบคุมซึ่งได้รับการดูแลจากมารดาตามปกติ อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ 2

ทั้งนี้เนื่องจากภายหลังคลอดสัปดาห์แรกการเพิ่มขึ้นของความยาวลำตัวทารกคลอดก่อนกำหนดจะเพิ่มช้ามาก และในสัปดาห์ที่3หลังคลอดความยาวลำตัวจะเจริญเป็นไปตามเกณฑ์ปกติของทารกในครรภ์ ส่วนในทารกที่น้ำหนักตัวน้อยมาก (น้อยกว่า1,500กรัมแรกเกิด)ความยาวลำตัวจะเพิ่มขึ้นประมาณ 0.8 เซนติเมตรต่อสัปดาห์ (Wright, Dawson, Fallis,Vogt Enalia & Lorch,1993) ถึงแม้ว่าการกระตุ้นด้วยการสัมผัสอย่างอ่อนนุ่มทางผิวหนัง จะช่วยให้ทารกมีการเจริญเติบโตและพัฒนาการที่ดีกว่าทารกกลุ่มที่ขาดสัมผัส เพราะว่าการสัมผัสจะช่วยกระตุ้นปลาย

ประสาทที่ผิวหนัง ส่งผลไปยังระบบประสาทส่วนกลางเข้าไปสู่ต่อมไฮโปทาลามัส (hypothalamus gland) และต่อมพิทูอิทารี (pituitary gland) ส่วนหน้า ทำให้มีการหลั่งฮอร์โมนและอินซูลิน (insulin) ซึ่งช่วยในการย่อยและเผาผลาญอาหาร เช่น ไขมัน และคาร์โบไฮเดรต มีการสังเคราะห์โปรตีนเพิ่มขึ้นทำให้ทารกมีการเจริญเติบโตเพิ่มขึ้น ทั้งส่วนสูงและเส้นรอบวงศีรษะ (White-Traut & Goldman, 1988) แต่ ในช่วง 7 วันที่ทำการศึกษาเป็นการวัดความยาวลำตัวในช่วงที่มีการเจริญเติบโตด้านความยาวลำตัวช้า จึงอาจไม่เห็นการเปลี่ยนแปลงได้อย่างชัดเจน จึงทำให้ผลที่ได้จากการศึกษาไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ดังตาราง 7) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของถนอมศรี เอี่ยมศิลา และคณะ (2539) เรื่อง ผลของการกระตุ้นด้วยการสัมผัสต่อการเจริญเติบโตของทารกคลอดก่อนกำหนด พบว่าเมื่อสิ้นสุดการทดลอง 2 สัปดาห์ ค่าเฉลี่ยความยาวลำตัวของทารกกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมไม่แตกต่างกันอย่างไรก็ตาม การเพิ่มของค่าเฉลี่ยความยาวลำตัวในกลุ่มตัวอย่างทั้งสามกลุ่มยังอยู่ในเกณฑ์ปกติ

3. ผลการศึกษาพบว่า ทารกคลอดก่อนกำหนดในกลุ่มทดลองที่ 1 ซึ่งได้รับการสัมผัสจากมารดาอย่างมีรูปแบบจะมีค่าเฉลี่ยเส้นรอบศีรษะมากกว่าทารกคลอดก่อนกำหนดในกลุ่มทดลองที่ 2 ซึ่งได้รับการสัมผัสจากมารดาอย่างไม่มีรูปแบบและทารกคลอดก่อนกำหนดในกลุ่มควบคุมซึ่งได้รับการดูแลจากมารดาตามปกติ อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ 3

ทั้งนี้เนื่องจากในระยะที่ทารกมีอายุครรภ์ 28 - 32 สัปดาห์ภายในครรภ์ จะมีอัตราการเพิ่มขึ้นของเส้นรอบศีรษะประมาณ 0.9 เซนติเมตร ต่อ สัปดาห์ และในระยะ 32 - 36 สัปดาห์จะเพิ่มขึ้นประมาณ 0.78 เซนติเมตรต่อสัปดาห์ นอกจากนั้นการเจริญของเซลล์สมองทั้งในด้านจำนวนและขนาดเป็นไปอย่างรวดเร็วในขณะในครรภ์ ภายหลังคลอดสัปดาห์แรก ความยาวเส้นรอบวงศีรษะจะลดลง 0.5 เซนติเมตร หรือ ร้อยละ 2 - 3 ของเส้นรอบศีรษะแรกเกิด และในช่วง 2-4 สัปดาห์หลังคลอดจะเป็นระยะที่ทารกมีการเจริญเติบโตของศีรษะช้า (period of delayed head growth) และการเพิ่มขึ้นของเส้นรอบศีรษะยังขึ้นอยู่กับสภาพของทารก การได้รับสารอาหารในจำนวนที่เพียงพอ และระบบการทำหน้าที่ของอวัยวะต่างๆด้วย ขณะเดียวกันการสัมผัสจะช่วยเพิ่มการกระตุ้นให้เซลล์สมองส่วนรับรู้ความรู้สึก การเคลื่อนไหวมีขนาดใหญ่ขึ้น มีเส้นใยประสาท และการเกี่ยวพันมากขึ้น (ชัยรัตน์ บัณฑุรอำพร, 2535) โดยเฉลี่ยเส้นรอบศีรษะจะเพิ่มขึ้นประมาณ 0.9 - 1.1 เซนติเมตรต่อสัปดาห์ และในทารกที่น้ำหนักตัวน้อยมาก (น้อยกว่า 1,500 กรัมแรกเกิด) เส้นรอบศีรษะเฉลี่ยประมาณ 0.8 เซนติเมตรต่อสัปดาห์ (Wright, Dawson, Fallis, Vogt Enalia & Lorch, 1993) ดังนั้นในช่วง 7 วันที่ทำการศึกษาเป็นการวัดเส้นรอบศีรษะในช่วงที่มีการเจริญเติบโตของเส้นรอบศีรษะช้า จึงอาจไม่เห็นการเปลี่ยนแปลงได้อย่างชัดเจน ทำให้ผลที่ได้จากการ

ศึกษาไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ดังตาราง 8) หากการศึกษาได้ทำอย่างต่อเนื่องมากกว่านี้ อาจมีความยาวเส้นรอบศีรษะเพิ่มขึ้นอย่างเด่นชัดได้

4. มารดาของทารกคลอดก่อนกำหนดในกลุ่มทดลองที่ 1 ซึ่งได้รับการสัมผัสจากมารดาอย่างมีรูปแบบ มีค่าเฉลี่ยความผูกพันระหว่างมารดา-ทารก มากกว่า มารดาของทารกคลอดก่อนกำหนดในกลุ่มทดลองที่ 2 ซึ่งได้รับการสัมผัสจากมารดาอย่างไม่มีรูปแบบ และทารกคลอดก่อนกำหนดในกลุ่มควบคุมที่ได้รับการดูแลตามปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อ 4

ทั้งนี้เนื่องจากความผูกพัน เป็นความรู้สึกและอารมณ์ที่มารดาและทารกมีความรัก และยอมรับซึ่งกันและกัน (Bobak, Lowdermilk & Jensen, 1995) เป็นขบวนการของความสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารก โดยเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความรัก ความรับผิดชอบและการดูแลบุตร (Merenstein & Gardner, 1998) พัฒนาการของความผูกพันระหว่างมารดาและทารกเกิดขึ้นตั้งแต่ในระยะก่อนการตั้งครรภ์คือ นับตั้งแต่มารดามีการวางแผนการตั้งครรภ์ และมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลาการตั้งครรภ์ การคลอด และในระยะหลังคลอด (Klaus & Kennell, 1976) การที่ทารกต้องคลอดก่อนกำหนด ทำให้ระยะเวลาในการพัฒนาความผูกพันระหว่างมารดาและทารกในระยะตั้งครรภ์น้อยกว่าทารกที่ครบกำหนด ประกอบกับการที่ทารกคลอดก่อนกำหนดมักจะไม่มีความสมบูรณ์ในด้านร่างกาย และถูกแยกจากมารดาเพื่อไปรับบริการจากบุคลากรในทีมสุขภาพ และมารดาที่คลอดบุตรก่อนกำหนดก็มักจะไม่ได้มีการเตรียมความพร้อมทางด้านจิตใจเป็นผลทำให้ความผูกพันระหว่างมารดาและทารกเกิดขึ้นได้ช้า (กอบกุล พันธุ์เจริญวรกุล, 2529) และวิธีหนึ่งในการส่งเสริมสายสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารกอย่างต่อเนื่อง คือ การให้มารดาได้สัมผัส มอง ยิ้ม หรืออยู่กับทารก (นฤมล ธีระรังสิกุล, 2544)

เมื่อทารกคลอดก่อนกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่น้ำหนักตัวแรกเกิดน้อยกว่า 1,800 กรัมและถูกแยกจากมารดาเข้ามารับการดูแลรักษาในตู้อบ (incubator) ของหน่วยปริบาลทารกแรกเกิด ได้รับการส่งเสริมให้มารดาได้มีโอกาสเข้ามาสัมผัสทารกอย่างมีรูปแบบ จึงเป็นการส่งเสริมความผูกพันระหว่างมารดาและทารก เนื่องจากการสัมผัส (touch) นั้น คลอสและเคนเนล เชื่อว่าการสัมผัสใกล้ชิดระหว่างมารดาและทารกมีความสำคัญต่อความผูกพัน (Klaus & Kennell, 1982) นอกจากนี้ผิวหนังยังเป็นอวัยวะที่รับความรู้สึกได้ดีและเร็วที่สุด โดยที่ความรู้สึกสัมผัสของทารกพัฒนาตั้งแต่ทารกอยู่ในครรภ์มารดา หลังคลอดผิวหนังก็ยังเป็นสิ่งรับรู้ขั้นแรกของการรับความรู้สึกทั้งหลาย ทารกแรกเกิดจึงมีปฏิกิริยาที่ไวต่อการสัมผัส การอุ้มชู จับต้อง และเป็นการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างมารดาและทารก (มณี เผือกวิไล, 2534) เมื่อมารดาได้รับการสนับสนุนให้มีส่วนร่วมวดสัมผัสทารก ทำให้มารดากล้าที่จะสัมผัสทารกมากขึ้นมากกว่าที่จะจับทารกเพียง

แขนขา มารดามีโอกาสได้สัมผัสร่างกายทารก ได้มีโอกาสสำรวจความผิดปกติต่างๆของทารก จากการได้สัมผัส นอกจากนี้การนวดตัวทารกยังช่วยเสริมสร้างสายใยแห่งความรักและความผูกพัน (bonding & attachment) เนื่องจากขณะทำการนวดตัว หรือสัมผัสทารกจะมีการพูดคุย จ้องหน้า ลูบตัว ทารกจะได้ยินเสียง และได้กลิ่นจากผู้ดูแล หรือมารดา ทำให้มีพัฒนาการด้านการเรียนรู้ การติดกลิ่น และความจำดีขึ้น (Feldman & Eidelman, 1998) ดังนั้นในมารดากลุ่มทดลองที่ 1 ซึ่งได้รับการส่งเสริมให้มาสัมผัสทารกตามแผนการสัมผัสจึงมีความผูกพันกับทารกมากกว่า มารดาในกลุ่มทดลองที่ 2 ซึ่งมาสัมผัสทารกอย่างไม่มีรูปแบบ และมารดาในกลุ่มควบคุมซึ่งมาเยี่ยม และสัมผัสทารกได้ไม่สม่ำเสมอ (ดังตาราง 10 และ 11)โดยมารดาส่วนใหญ่จะสัมผัสทารก ผ่านทางการอุ้มกอด และสัมผัสใบหน้า

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

จากผลการวิจัยพบว่า การส่งเสริมให้มารดาได้มาสัมผัสทารกคลอดก่อนกำหนดตาม แผนการสัมผัสทารกพบว่า ทารกมีน้ำหนักตัวเพิ่มขึ้น และมีความผูกพันระหว่างมารดา - ทารกมากขึ้น ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ด้านการปฏิบัติการพยาบาล พยาบาล และบุคลากรที่ให้การดูแลมารดาและทารก คลอดก่อนกำหนด ควรตระหนักถึงการกระตุ้นการเจริญเติบโตของทารกคลอดก่อนกำหนด และความสำคัญของความผูกพันระหว่างมารดาและทารก โดยให้คำแนะนำมารดา เกี่ยวกับการกระตุ้นทารกโดยการนวดสัมผัส เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ทารกมีการเจริญเติบโตที่ดีขึ้น และเปิดโอกาสให้มารดาสัมผัส โอบกอดทารก โดยไม่มีข้อจำกัดในเรื่องของเครื่องมือที่ใช้ในการรักษา หรือเข้มนวดกับระเบียน กฎเกณฑ์ต่างๆในการเยี่ยมของมารดา หรือครอบครัวมากเกินไป เพื่อเป็นการสร้างความคุ้นเคยซึ่งกัน และกัน และจัดบริเวณที่เป็นสัดส่วนให้มารดา และทารกได้อยู่ใกล้ชิดกัน และในกรณีที่มารดาไม่สามารถมาสัมผัสทารกได้ ให้พยาบาลซึ่งเปรียบเสมือนเป็นตัวแทนมารดาได้ปฏิบัติตามแผนการสัมผัสแทน

2. ด้านการศึกษาทางการพยาบาลการจัดการเรียนการสอนภาคทฤษฎี มุ่งให้นักศึกษาตระหนักถึงความสำคัญของการส่งเสริมการเจริญเติบโต และพัฒนาการของทารก โดยนำโปรแกรมการสัมผัส และการกระตุ้นประสาทรับรู้สัมผัสด้านอื่นๆยกตัวอย่างในการเรียนการสอน และสนับสนุนให้นักศึกษาพยาบาลนำประโยชน์ของการสัมผัสไปประยุกต์ใช้ในกิจกรรมพยาบาล

3. ด้านการวิจัย

3.1 ควรมีการติดตามการเจริญเติบโตและการพัฒนาการของทารกกลุ่มตัวอย่างเป็นระยะๆ ในช่วง 3 เดือน 6 เดือน 1 ปี และ 2 ปี เพื่อนำข้อมูลและผลที่ได้มาประเมินผลการวิจัย และนำไปใช้เป็นแนวทางในการกระตุ้นประสาทรับรู้ต่อไป

3.2 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างผลการวัดสัมผัสจากมารดา และพยาบาลต่อการเจริญเติบโตของทารกเพื่อเปรียบเทียบ และนำไปปรับแนวทางในการดูแลทารกต่อไป

3.3 ควรมีการศึกษาประสาสัมผัสตัวอื่นที่ส่งผลต่อการเจริญเติบโต เช่น การมองเห็น การได้ยิน และการเคลื่อนไหว เพื่อส่งเสริมการเจริญเติบโต และความผูกพันระหว่างมารดา - ทารก

3.4 ควรมีการศึกษาผลของการสัมผัสต่อสุขภาพจิตของทารก เช่น ความเครียด เป็นต้น